

**VII Міжнародна науково-практична конференція
21-22 травня 2025 року**

ПСИХОЛОГІЧНІ КООРДИНАТИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ: РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Università degli Studi di Firenze/ University of Florence (Італія)
Університет м. Вік, Університет Центральної Каталонії (Іспанія)
Полонійна академія у Ченстохові (Польща)
Центральний Проєкт (Канзас, США)
Університет Сан-Паулу (Бразилія)
Аріельський університет (Ізраїль)
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України (Київ)
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ)
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського (Кременчук)
Національний університет «Острозька академія» (Острог)
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (Глухів)
Запорізький національний університет (Запоріжжя)
Одеський національний університет імені І. І. Мечнікова (Одеса)
Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка
(Кропивницький)
Благодійна організація «Вихід є!» (Полтава)
Благодійна організація «Благодійний фонд «Карітас Полтава»

**ПСИХОЛОГІЧНІ КООРДИНАТИ
РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ:
РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ**

МАТЕРІАЛИ

VII Міжнародної науково-практичної конференції

21-22 травня 2025 року

Полтава

УДК 159.923.2(062)

П 86

*Друкується за рішенням Ученої ради
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка (протокол № 13 від 24 квітня 2025 року)*

Редакційна колегія:

М.В. Гриньова – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор; **С.Д. Максименко** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **Н.В. Чепелева** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **В.О. Моляко** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **М.Л. Смольсон** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **Л.М. Карамушка** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **О.М. Кокун** – член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **О.І. Бондарчук** – доктор психологічних наук, професор; **Kovalenko O.** – professor, doctor habilitated in psychology, professor of Pedagogical University of the National Education Commission, Krakow (Poland); **Mireia Canals-Botines**– PhD Deputy Vice-Rector for Research and Knowledge Transfer University of Vic – Central University of Catalonia Honorary Professor of PNP; **С.П. Яланська** – доктор психологічних наук, професор; **О.В. Бацилева** – доктор психологічних наук, професор; **Р.В. Каламаж** – доктор психологічних наук, професор; **Н.М. Атаманчук** – кандидат психологічних наук, доцент; **Т.М. Дзюба** – кандидат психологічних наук, доцент; **В.А. Лавріненко** – кандидат психологічних наук, доцент; **І.М. Коренева** – доктор педагогічних наук, професор; **О.Я. Рибалка** – кандидат педагогічних наук, доцент.

Рецензенти:

Корнієнко Інокентій Олексійович – доктор психологічних наук, професор, Мукачівський державний університет;

Харченко Анжела Станіславівна – кандидат психологічних наук, доцент, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка.

Психологічні координати розвитку особистості: реалії і перспективи : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф., (21–22 трав. 2025 р.). – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2025. – 242 с.

ISBN 978-966-2538-90-8

У збірнику наукових матеріалів представлені праці науковців, в яких висвітлюються найбільш актуальні науково-прикладні проблеми психологічної науки з таких напрямів: психологічні особливості становлення та розвитку особистості в освітньому просторі; психотехнології розвитку творчої особистості: практико-орієнтований аспект; інноваційні підходи в діяльності освітніх закладів : інтеграція науки і практики; актуальні питання збереження й підтримки ментального здоров'я особистості в складних життєвих умовах; соціально-психологічна допомога особистості в умовах життєвих криз і трансформацій; психосоціальне відновлення життєстійкості особистості: подолання наслідків кризи у воєнний та повоєнний час.

Збірник адресований науково-педагогічним працівникам закладів вищої освіти, аспірантам, студентам, працівникам у галузі практичної, кризової психології, науковцям, психологам, іншим фахівцям, які цікавляться сучасним станом розвитку психологічної науки.

УДК 159.923.2(062)

ISBN 978-966-2538-90-8

© ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2025
© Кафедра кризової психології, 2025

психокорекційних заняттях учасники АСПП, майбутні психологи, через об'єктивування несвідомих чинників (висвітлення внутрішніх суперечностей психіки та захисних заходів для їх маскуванню для свідомості), через рефлексивне опрацювання матеріалу отримують нову особистісно-значущу інформацію, яку іншим шляхом не можливо пізнати. Метод діалогу у глибинній психокорекції реалізується відповідно до основних положень психодинамічної парадигми, які визначають його функціональні можливості у розвитку рефлексивного мислення майбутніх психологів-практиків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дметерко Н. В., Шайда Н. П. Дослідження розвитку рефлексивного мислення психологів-практиків на засадах психодинамічного підходу. *Психологічний часопис*. 2019. № 8(19). С. 120–134. URL: <http://www.apsijournal.com>
2. Франчук О. Ю. Психодинамічний підхід до розуміння діалогічної взаємодії в психокорекційному процесі. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ; Ніжин: ПП Лисенко, 2015. Том IX. Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія. Вип. 7. С. 341–351.
3. Яценко Т. С., Бондар В. І., Євтушенко І. В., Кононова М. М., Максименко О. Г. Самодепривація психіки та дезадаптація суб'єкта : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. Драгоманова, 2015. 280 с.
4. Яценко Т. С. Теорія і практика групової психокорекції: активне соціально-психологічне навчання. К. : Вища школа, 2004. 679 с.
5. Яценко Т. С. Психодинамічний погляд на взаємозв'язки свідомого і несвідомого. *Fundamental and applied researscheas in practice of leadings scientific schools*. Київ, 2018. С. 90–115.

ПОСТТРАВМАТИЧНЕ ЗРОСТАННЯ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ТРАВМИ: СЕНСОУТВОРЕННЯ ТА ЦІННІСНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

Корнієнко Інокентій

*Мукачівський державний університет
innokesha@gmail.com*

В умовах триваючої воєнної агресії проти України, проблема психологічного стану молоді набуває виняткової гостроти, адже саме ця вікова група, перебуваючи на етапі активного формування ідентичності та життєвих орієнтирів,

зазнає значного травматичного впливу. Попри високий ризик розвитку негативних психологічних наслідків, досвід переживання екстремальних подій війни може стати каталізатором позитивних особистісних змін, відомих як посттравматичне зростання. Дослідження цього феномену саме в українській молоді є надзвичайно актуальним, оскільки дозволяє змістити фокус з патологізації травми на вивчення потенціалу до відновлення та розвитку [1-3]. Особливого значення набуває аналіз процесів сенсоутворення та ціннісної трансформації як ключових механізмів, що лежать в основі здатності молодих людей не лише долати наслідки травми, а й знаходити нові опори та ресурси для подальшого особистісного розвитку. Розуміння специфіки цих процесів у молоді, що переживає воєнну травму, є критично важливим для розробки ефективних програм психологічної підтримки та сприяння формуванню стійкого та життєздатного молодого покоління [2, 4]. Це дослідження відкриває перспективи для поглиблення знань про адаптаційні можливості молоді та їхню роль у майбутньому відновленні українського суспільства.

Для дослідження феномену посттравматичного зростання молоді в умовах воєнної травми, з акцентом на процесах сенсоутворення та ціннісної трансформації особистості, було розроблено та реалізовано емпіричне дослідження, що передбачало кілька ключових етапів.

Організація дослідження будувалася на принципах добровільності, конфіденційності та інформованої згоди учасників. Першочергово було здійснено добір та адаптацію психодіагностичного інструментарію, релевантного меті та завданням роботи, з особливою увагою до валідності та надійності методик для дослідження молодіжної вибірки, що зазнала впливу воєнної травми. Наступним кроком стало формування вибірки дослідження, до якої залучалися молоді люди (орієнтовно 16-25 років), які ідентифікували себе як такі, що пережили досвід, пов'язаний з воєнними діями в Україні. Збір даних здійснювався переважно в онлайн-форматі, з використанням стандартизованих опитувальників, розміщених на безпечній платформі, що забезпечувало анонімність та комфорт для респондентів.

Методичний інструментарій дослідження був комплексним та спрямовувався на багатоаспектне вивчення досліджуваних феноменів:

– *діагностика посттравматичного зростання (ПТЗ)*: використовувався стандартизований опитувальник, що дозволяє оцінити рівень позитивних психологічних змін, які виникли внаслідок боротьби з травматичним досвідом. Акцент робився на виявленні змін у сприйнятті себе, стосунках з іншими, життєвих пріоритетах, усвідомленні нових можливостей та духовних аспектах;

– *дослідження процесів сенсоутворення*: для оцінки здатності молоді знаходити та конструювати нові сенси в умовах травми, використовувався комплекс методик, спрямованих на виявлення: наявності та пошуку сенсу життя (адаптовані версії опитувальників, що вимірюють осмисленість життя та активність у пошуку сенсу); змісту новостворених сенсів, що можуть стосуватися особистісної місії, суспільної користі, майбутніх перспектив або переосмислення минулого досвіду;

– *аналіз ціннісної трансформації особистості*: для вивчення змін у системі ціннісних орієнтацій молоді застосовувалися методики, що дозволяють оцінити ієрархію актуальних цінностей та її можливі зміни у порівнянні з дотравматичним періодом (через ретроспективну оцінку або порівняння з нормативними даними), виявити появу нових ціннісних пріоритетів, таких як цінність життя, свободи, міжособистісних стосунків, патріотизму, духовності;

– *соціально-демографічна анкета*: розроблено спеціальну анкету для збору даних про вік, стать, освіту, регіон проживання, особливості пережитого травматичного досвіду (характер, тривалість, інтенсивність), а також про доступні ресурси підтримки.

Для глибшого розуміння контексту включено методики для оцінки рівня соціальної підтримки, копінг-стратегій та особистісних рис, які можуть виступати медіаторами чи модераторами процесів ПТЗ, сенсоутворення та ціннісної трансформації.

Процедура збору даних передбачала поширення посилок на онлайн-опитування через соціальні мережі, молодіжні організації та освітні заклади, що співпрацюють з молоддю, яка постраждала від війни. Учасникам надавалась

детальна інформація про мету дослідження, гарантії анонімності та можливість відмовитися від участі на будь-якому етапі. Після завершення збору даних було проведено їх ретельну обробку та підготовку до статистичного аналізу.

Такий підхід до організації та методичного забезпечення дослідження дозволив отримати комплексні дані щодо специфіки посттравматичного зростання сучасної української молоді, розкриваючи важливу роль сенсоутворення та ціннісних трансформацій у цьому складному процесі.

Аналіз результатів дослідження посттравматичного зростання молоді в умовах воєнної травми не лише підтвердив значний потенціал до позитивних особистісних трансформацій у більшості опитаних, але й виявив різноманітність траєкторій цього зростання. Спостерігалася як глибока перебудова світосприйняття, так і більш помірні, але значущі зміни у ставленні до себе та життя. Ключовими сферами прояву зростання для молоді стали: поглиблене цінування життя та переоцінка повсякденних аспектів буття, зміцнення міжособистісних зв'язків із акцентом на щирість та взаємопідтримку, усвідомлення власної внутрішньої сили та резильєнтності, а також відкриття нових життєвих перспектив та можливостей, часто несподіваних до травматичного досвіду.

Центральну роль у цих трансформаціях відігравали процеси сенсоутворення. Дослідження показало, що молодь активно конструювала нові життєві смисли, які виходили за межі простого подолання труднощів. Ці смисли часто кристалізувалися навколо ідей національної єдності, особистого внеску у спільну справу, розуміння цінності свободи та справедливості, а також знаходження нового значення у допомозі іншим та волонтерській діяльності. Важливим аспектом стало те, що не лише результат, а й сам процес активного пошуку та створення сенсу корелював із вищим рівнем посттравматичного зростання, вказуючи на терапевтичний ефект рефлексії та когнітивної переробки травматичного досвіду.

Паралельно відбувалася глибока ціннісна трансформація особистості. Емпіричні дані засвідчили суттєвий зсув у ієрархії цінностей: на передній план виходили екзистенційні та соціальні цінності, такі як безпека, здоров'я, родинні зв'язки,

дружба, чесність та відповідальність. Зменшилася значущість гедоністичних та матеріальних цінностей, що свідчить про переорієнтацію молоді на більш глибокі та гуманістичні аспекти буття. Ця ціннісна перебудова не лише відображала адаптацію до нових реалій, але й ставала фундаментом для формування оновленого світогляду та життєвих планів, де активна громадянська позиція та прагнення до розбудови майбутнього займали чільне місце.

Особливо виразно простежувався синергетичний зв'язок між ефективністю сенсоутворення, конструктивністю ціннісних змін та загальним рівнем і якістю посттравматичного зростання. Молоді люди, які змогли успішно інтегрувати травматичний досвід у свою особистісну історію через знаходження нових смислів та утвердження оновлених цінностей, демонстрували не лише вищі загальні показники ПТЗ, але й більш гармонійний розвиток у всіх його сферах. Зокрема, вони відзначали глибше розуміння себе, розвиток емпатії, формування стійкішої самооцінки та появу чіткішого відчуття життєвої мети.

Отримані дані також підкреслили важливість контекстуальних та індивідуальних чинників. Зокрема, наявність міцної соціальної підтримки (сім'я, друзі, спільноти), можливість відкритого обговорення переживань та доступ до якісної психологічної допомоги суттєво сприяли процесам сенсоутворення та позитивної ціннісної трансформації. Серед особистісних рис, що корелювали з вищим ПТЗ через ці механізми, виокремлювалися відкритість до нового досвіду, оптимізм, проактивні стратегії подолання стресу та здатність до рефлексії, що дозволяли молоді ефективніше переробляти травматичний досвід та знаходити в ньому ресурси для подальшого розвитку.

Проведене дослідження переконливо засвідчило, що посттравматичне зростання є реальним та значущим феноменом для української молоді, яка зіткнулася з воєнною травмою. Ключовими рушіями цих позитивних особистісних трансформацій виступають глибокі внутрішні процеси: активне сенсоутворення та суттєва ціннісна трансформація [1, 3]. Молоді люди не пасивно реагують на травму, а здійснюють активну роботу з переосмислення власного досвіду, конструюючи нові життєві смисли, часто пов'язані з

національною ідентичністю, суспільною відповідальністю та розумінням фундаментальних гуманістичних істин. Паралельно відбувається значуща перебудова ціннісної сфери, де на передній план виходять екзистенційні та соціальні цінності, такі як життя, свобода, безпека та міжособистісні зв'язки, відтісняючи матеріальні пріоритети.

Було встановлено, що успішне проходження цих процесів – здатність знаходити нові смисли та конструктивно інтегрувати змінені цінності – безпосередньо корелює з вищим рівнем та більш гармонійним профілем посттравматичного зростання. Це проявляється у зміцненні особистісної сили, розширенні життєвих перспектив, поглибленні емпатії та формуванні чіткішого відчуття власної мети. Важливу роль у фасилітації цих механізмів відіграють як соціальна підтримка, так і індивідуальні характеристики молоді, зокрема відкритість до досвіду та проактивні стратегії подолання.

Таким чином, дослідження поглиблює наукове розуміння адаптаційних можливостей молоді в екстремальних умовах та підкреслює практичну необхідність розробки програм психологічної допомоги, орієнтованих на підтримку сенсотворчих процесів та навігацію у ціннісних змінах. Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на вивчення довгострокової динаміки цих процесів та ефективності специфічних інтервенцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dominick W. Changes in posttraumatic growth, core belief disruption, and social support over the first year of the COVID-19 pandemic. *Frontiers in Psychology*. 2022. Vol. 13. Art. 1019273. DOI: 10.3389/fpsyg.2022.1019273.
2. Климчук В. О. *Психологія посттравматичного зростання* : монографія. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020. 125 с. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/klymchuk-mono-2020.pdf>
3. Ma J., Khan A. R., Zhang H. J. [et al.]. Exploring the potential impact of group identity on post-traumatic growth in the aftermath of Corona outbreak: function of social-emotional competence as a mediator. *Frontiers in Public Health*. 2023. Vol. 11. Art. 1282462. DOI: 10.3389/fpubh.2023.1282462.
4. Shang F., Kaniasty K., Cowlishaw S. [et al.]. The impact of received social support on posttraumatic growth after disaster: The importance of

КРИЗОВИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Корсун Альона

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У сучасному світі людина все частіше зіштовхується з ситуаціями, які порушують звичний плин життя та викликають глибокі емоційні переживання. Надзвичайні події, втрати, конфлікти, хвороби чи інші важкі обставини можуть призвести до виникнення кризового стану – особливого психологічного стану, який супроводжується дезорієнтацією, тривогою, безпорадністю та емоційною нестабільністю.

Кризові ситуації є природною частиною людського життя, однак їх перебіг і наслідки залежать від багатьох чинників – індивідуальних психологічних особливостей, наявності підтримки, життєвого досвіду та навичок подолання труднощів. Саме тому, своєчасна та фахова психологічна допомога в кризових станах набуває особливої значущості. Її мета – не лише зменшення гостроти переживань, а й відновлення внутрішніх ресурсів особистості та сприяння адаптації до нових умов життя.

Аналізуючи труднощі, з якими стикається особистість у кризовому стані, а також сам процес перебігу та завершення кризи, ми використовуємо поняття «переживати», «долати», «опановувати». Доцільно детально розглянути ці терміни для їхнього уточнення та визначення бажаного результату подолання кризи.

Метою дослідження є аналіз суті кризових станів, їхні види та етапи, а також ключові принципи та методи надання психологічної допомоги в період кризи.

Дослідниця М. Шпак зазначає, що термін «переживання» утворений із префікса «пере», який вказує на динамічність, і кореня «жив», пов'язаного зі словом «життя». Вона пояснює це тим, що зовнішні обставини емоційно проживаються людиною, стаючи частиною її особистісного досвіду.

ДІАГНОСТИКО-КОРЕКЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ДІАЛОГУ В ПРОЦЕСІ ГЛИБИННОЇ ПСИХОКОРЕКЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА <i>Кононова М.</i>	110
ПОСТТРАВМАТИЧНЕ ЗРОСТАННЯ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ТРАВМИ: СЕНСОУТВОРЕННЯ ТА ЦІННІСНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ <i>Корнієнко І.</i>	114
КРИЗОВИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ <i>Корсун А.</i>	120
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ РОЗВИТКУ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ СІМЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВОЄННИХ ДІЙ <i>Котломанітова Г.</i>	125
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ З МНОЖИННИМИ ПСИХОТРАВМАМИ ВІЙНИ <i>Кузікова С.</i>	128
ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ СТУДЕНТІВ ІЗ РІЗНИМИ ХАРАКТЕРИСТИКАМИ САМОСТАВЛЕННЯ <i>Кравченко О.</i>	132
PSYCHOLOGICAL COMPONENTS OF FUTURE PSYCHOLOGIST'S READINESS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY <i>Lavrinenko V., Makarchuk V.</i>	136
ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ СТУДЕНТІВ, ЯКІ ЗАЙМАЮТЬСЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ <i>Лукомська С.</i>	138
РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІДЛІТКІВ ПСИХОЛОГІЧНОЮ СЛУЖБОЮ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ <i>Мамчур І.</i>	142

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>